ज्ञः स्वजनविरोधी ज्ञमंदयोर्मध्ये ७ धृतिमेधासौर्ययुतो नीतिज्ञः कनकरत्नपरिपूर्णः ख्यातो
नृपकृत्यकरो गुरुक्षितितयोर्दुरुधरायोगे ८ सत्त्वनयविज्ञानयुतः प्रियवाक्कविद्वान्न प्रधनो
मान्यः शांतो धनी स्वरीपक्षंद्वे गुरुभार्गुजांतस्थे ९ दुष्टचरित्रं कुलागंनिपुणस्त्रीवल्लभं
धनसमृद्धं नृपसत्कृतं विधेयं कुरुते चंद्रः शनिसितांतस्थः १० श्रुतिश्री दुरुधराप्रकर
णं १३ सूर्यादिकेंद्रादिगतो निशाकरः स्वल्पमूमिष्ठः कुर्यात्क्रमेण धनधीनैपुणविज्ञान
विनयविद्याश्च १ औत्पत्तिकं कुमातनुर्निशिचाल्पहृष्टपोदिवा शिशिरगुर्भयशोकदश्या
त्व. एवं स्थितः समफलः पृथिवीपतित्वं यातो न्यथा प्रकुरुते परिपूर्णमूर्तिः २ लग्नादुपच
यसंस्थैः शुभैः समस्तैर्महाधनो द्वाभ्यां मध्यस्थैकेन धनं एवं चंद्रादपि च नूनं ३ अधियो
गाद्योपि यातश्चैव कीर्तिताः नृपयोगा यवनैर्हि वस्तेतान विधानतः ४ इति चंद्रयोगा
ध्यायः ।। सूर्याद्द्वादशे गेहे ह्यर्केहितो यगौ चंद्र वर्जिते वोसि उभयस्थितैर्ग्रहैर्द्वे रुभयचरी
नामतः प्रोक्ताः १ मंददृष्टिः स्थिरवचनपरिभूतपरिश्रमं ललितो ह्रुततनुं कथयति जवनाधि
पतिर्वोसिमुखेत्वधोदृष्टिं २ वस्तुसंचीवित्तहृष्टो सौपुरुषो गुरौ भवति संभ्रांतः भीरुः कार्ये
ह्निनो लघुचेष्टो भृगुसुतोपराधीनः ३ परतर्ककोदरिद्रो मृदु विनीतो बुधेसलज्जश्च मार्गे
घ्नः क्षितिपुत्रे परोपकारो नरो वृद्धौ ४ परदारपस्वी यष्टो बहुधाकारः सदोघृणी भवेन्म
नुष्यः संजातो जातो वेश्यौ शनिश्चरि ५ उद्युक्तश्च यामति मान उद्योगयुतो निरीक्षितो ति

र्क॰ पूर्वशरीरे पृथुलः सुदृगतेः ख्यातिकेश्वेशोधनसत्वबुद्धियुक्तो भवति गुरोर्वेशिवचनसारः ॥
शूरः ख्यातो बलवान्‌ यशस्करो भार्गवे प्रकृषः ६ दयभार्यो रुचिरतनुर्वेशोस्याद्बोधने परिज्ञा
कृतः संग्रामे विख्यातो भूमिसुतेनाल्पवाक्यश्च ७ वणिक्कुचलस्वभावस्यात्परद्रव्यापहार
कः गुरुद्वेषी सुनिस्त्रिंशागवोवोशौशनैश्चरे ८ सुनिरीक्ष्यरवेवीर्यो गृहाणांवापिसत्वतः
राज्यपरासंगमान्सर्वान्फलंबुयाद्विवत्तणः ९ सर्वसहः सुदृष्टिः सम्यकाया सुस्थिरोवि
पुलसत्वः नाम्नश्चः परिपूर्णो विद्यायुक्तो भवेदुभयकार्ये १० सुभगोबहुभृत्यजनोबधू
नामाश्रयो नृपतितुल्यं निस्योत्तिष्ठो ज्ञातो भुनक्ति भोगान्‌ उभयचर्या ११ इतिश्रीवि
शिवे शुभपकरी चिंता रवेना चार्यैर्द्वद्विग्रहयोगेयुयत्फलंप्रोक्तं तदहमपहायम
त्सरमधुनावक्ष्ये हिशेषेण १ युवतीनां वशगःस्यात्‌ कुटुंबभृत्स्त्रुकृषुचिनः आसव
विक्रयकुशलो रवी स्फपांत्यः कृष्यानिपुणः २ तेजस्वी साहसिको मूर्खोबलसत्वसंयुतो न
नवान्‌ पापमतिर्वधनिरतो विकुजयोस्यात्सुचंडश्च ३ सेवाकुल स्थिरदेधनैरविज्ञयोः
प्रियबलापप्राप्तोस्यात्‌ कार्यः ह्रितिपदिवदितः सतां च बलरूपविद्यावान्‌ ४ बहुधर्मो
नृपसचिवः समृद्धमान्निवसंज्ञायाप्रार्थः सूर्यो बृहस्पतियुतो भवेदुपाध्यायसंज्ञश्च
५ शास्त्रप्रहरणविद्याशक्तियुतो नेत्रदुर्बलश्चरभे रंज्ञेज्ञो धर्मयः स्वकर्मनिरतः प्रनष्ट
सतदारः निजवंशगुणैः समृद्धः शनिरव्यो वृद्धिश्रीलश्च ७ सूरोरण प्रतापीमत्तोरवे १८

-गा२

दन्ताग्रदेहश्च मस्तुर्मेधातुशिल्पिकूटज्ञश्चंद्रकुजकुजे ८ काव्यकथाश्रुतिनिपुणः सुधन(
८ काव्यकथाश्रुतिनिपुणः सुधन) स्त्रीसंमतः सुरूपश्च सितवचनं शशिबुधयोर्धर्म
चिस्याद्विशास्त्रगुणः ९ हृष्टो हृद्विनीतः स्ववंधुसन्मानकृद्धनेशश्च गुर्विन्दोः शुभशीलः
सद्धाचाभ्यंतरोभवेत्सुरूपः १० स्वाधूपांवरशाक्तः क्रियविधिज्ञः कलिप्रियो व्यसनी क्रयवि
क्रयेषुकुशलः शशिभार्गवयोः सदायोगे ११ जीर्णावधूजनरमणो मजाश्व संपालको वि
गतशीलः धन्याधीधनपरुषः परान्नजः प्राशंकनियोगे १२ स्त्रीदुर्भगोल्पवित्तः सुवर्ण
लोहप्रकारकथ्यपतिः दुष्टस्त्री विधवानां बुधकुजयोगे क्रयेनिपुणः १३ शिल्पश्रुतिशा
स्त्रज्ञो मेधावी वाग्विशालो दोमतिमान् भृत्सूदयप्रधानः सुरगुरुकुजयोः समागतयोः
१४ परप्रज्ञो गुणप्रधानो गणितज्ञः परयुवतिगोधूर्त्तः धूतान्नतशाढ्यरतो विटः सितर
धिरसंयुते भवति १५ धात्विंद्रजालकुशलः प्रपंचकस्तेयकर्मे निरतश्च कुजसौरयोर्वि
धर्मः शास्त्रविप्रकलिरुचिः स्यात् १६ नत्यविधौ विज्ञातः प्रायोगिकज्ञेयवाद्यविन्मनु
जः बुधसुरयोगे मतिमान् सौख्ययुतो जायते हिचपरं १७ श्रुतिरायधनो नपज्ञो वह
शिष्यो वेदवित्सुवाक्यः स्यात् नीतिज्ञो ग्रामपरो बुधसितयोगेन नाल्परुचिः १८ अ
लवान्दंभप्रायः प्रपंचकः कलिः रुचिविषमशीलः निपुणः शोभनवाक्यः शनिबुधयो
गेपुमान्भवति १९ जीवतिविद्या वेदैर्विशिष्टधर्मः स्थितिप्रमाणयुतः जीवसितयोमे

सा॰ व॰
१९

नुष्ठ्याविशिष्टदारो भवेद्धनवान् २० क्रूरोवन्नसमृद्धो नगराधिपतिर्यशस्वी च शनिजीवयोः प्र
धानः श्रेणीस्वभावा मतख्यातो २१ दारुविदारुण वक्षस्त्वकृत्य चित्रादिकर्मकृत् शिल्पी म
ल्लो नटः पशुपतिः शनिसितयोगे पुमान् जातः २२ उक्तं फलं गगनगा यदृच्छयोन्यगणोस्थि
ता अधमाधि दि विकल्पे न कुर्वन्ति विकृतिं तदा २३ इति श्रीमत्कल्याणवर्मा विरचितायां
सारावल्यां द्विग्रह योगाध्यायः निर्लज्जः पापरतोऽयं त्रज्ञः शत्रुहारको शूरः अस्मिन्न कृ
यास्तु कुशलः सहस्थितैः सूर्यशशि भौमैः १ तेजस्वी निपुणमतिः शास्त्रकलासाधुगो
ष्ठिपा नरतः नृपकृत्यकरो धीरो रविशशि सौम्यैस्तथैक स्थैः २ क्रूरो मायानिपुणः सेवा
कुलशो विदेशगमन रतः मेधावी चपलगतिः सहस्थितैरर्क शशि जीवैः ३ परधनहृ
तो निपुणः परदाररतः शास्त्रविचित्रज्ञ रविचंद्रदैत्यपूज्यैरेकस्थैर्जायते निपुणः ४ धा
तुविधाने निरतो मूर्ख परमर्क को दरिद्रश्च सूर्यनिशाकर रविजैरेकस्थैर्जायते पुरुषः
५ भावति ख्यातो मल्लः साहसिकोति क्रोधि गलितलज्जः धनसुतकलत्र रहितः सहस्थि
तैरर्क कुज सौम्यैः ६ वचसि नियोग महार्थः क्षितिपतिर्मन्त्री चमूपतिर्वापि सत्यवच
नः प्रचंडः सहस्थितैर्भौम शशिज सूर्यैः ७ यवनानुरकुलीनः सुभगो वात्सल्य संयुतो
मतज्ञः शक्रस्य भवदिव सनाथे संयुतैः स्यादिभवयुक्तः ८ विकलो गोधनरहितो नि
संगो गर्भैः कलहयुक्तः स्वजनरहितो निमूर्खः क्षितिजार्कजभानुभिः सहितैः ९॥ १९

504

585

नेत्रारतोतिधनवान् वास्तुकलाकाव्यगोष्ठिरतः वाचस्पतिबुधसूर्यैरेकस्थे लिपिकरः पुरुषः १०
श्रुतिहास्यवाचालो भूमिचित्तदेशान्तिराह्तो गुरुणा सहिते तंतस्तः शशिसुतरविभार्गवैः सहि
तैः ११ क्लीवाचारो द्वेष्यासर्वजितो बंधुभिः परित्यक्तः शौरादित्येंदुसितैरेकस्थैर्जायते पुरुषः
१२ दुर्वानपरः शूरः प्राज्ञो निःस्वश्च भूपतेः सचिवः परकार्यकरो नित्यं भार्गवगुरुभास्करैः स
हितैः १३ अल्पसदृशाकायः पूज्यः स्वजनद्वेष्यासुदारसुतमित्रैः नृपतौ ख्यातो विगतभयो जी
वार्ककुजदिनकरैः सहितैः १४ शत्रुभयात्स्तोद्वेगो मानकलाभ्याजितो मनुजः कुत्सित
चरितः कुर्वीसितार्करविभिर्युते भवति १५ पापकराजायंते नीचाचराः सुहृत्स्वजनहीनाः
आजीविनश्च पुरुषाः शशांकबुधभूमजैः सहितैः १६ प्रणितांगस्त्रीलोलश्चौरः कांतश्च
संमतः स्त्रीणां भौमशशांकस्तेरङ्ग्ये रेकस्थैः खंडरोगश्च १७ दुःशीलया पुत्रः पतिश्चल
स्याः सहदैवनिर्दिष्टिः कुजभृगुशशीभिः सहितैर्भूमरणरुचिः शीतभीरुश्च १८ बाल्ये
मतजननीकः कष्टो विधनश्चलोकविद्विष्टः जायते नरो योगे भूसुतशशिभास्करसुता
नां १९ धनवान्कल्यो वाङ्मी तेजस्वी ख्यातिमान्विपुलकीर्तिः बहुमित्रभृत्यस्तुतो बुधेंदु
सुरपूजितैर्युक्तैः २० विद्यासंस्कृतिमतिरपि नीचाचारो भवेत्समान्तालः सोरबुधैर्धनप्रवृ
द्धो बुधभार्गवे चंद्रसंयोगे २१ सस्तेनोविकलः प्राज्ञो वाङ्मी च सपूजितः क्षितिजः भवति
नरः संयोगे शौरेंदुशशांकपुत्राणां २२ साध्वीजननयः प्राज्ञः कलास्वभिज्ञो बहुश्रुतः सा

सा॰ व॰
२०

586

धुः भार्गव गुरु शशियोगे जातः पुरुषो भवेत्सुभगः २३ शास्त्रोक्तैर्यवह्निनयवान्वहुस्त्रीसं
गतो विगतरोगः शशिवाचस्पतिशौरेरेकस्थैः स्त्रीसंपन्नो नृपतिः २४ लिपिकर पुस्तकवाच
कपुरोधसां जन्मसुमतेश्च देवविदां प्रकृष्टमणां शशि भार्गव शौरि संयोगे २५ सुकविः सौम्यो
नाथः सधुवतिपतिः परार्थउद्युक्तः गंधर्ववेदकुशलः स्याद्बुध गुरुभृगुतैः सहितैः २६॥
अकुलीनो विकलांकश्चपलो धूर्त्तश्च जायते मनुजः सुखवर्जितो नित्योत्साही कुजबुधभृगु
नंदनैः सहितैः २७ प्रेष्यः सामयनेत्रः प्रवासशीलो भवेद्दुद्दन्तरोगी रमतेप्रहसनशीले
बुधार्किरुधिरैः सहैकत्र २८ नृपतीष्टः सत्यनवान्विलासिनीभ्यः सदाप्त वहुसौख्यैः
सकलजनानंदकरो भार्गवगुरुमन्नजैः सहितैः २९ नृपसंमतः कुयोगो नीनीचाचा
रो विगर्हितो मित्रैः भवति नरो विगतघृणः सौरेज्य कुज शौरि संयोगे ३० चरित्रविहीन
यः पुत्रो भर्त्ता भवेत्सुखविहीनः नित्यंप्रवासशीलः संगतैः शौरिकुजभृक्तैः ३१ सुतनुः
क्षितिपारगणो नृपालिः सुजनस्तथा प्रथुल कीर्त्तिः बुधगुरुभृक्तैः सहितो भवति नरः स
मवचनश्च ३२ स्यान्नधनैश्वर्ययुतं प्राज्ञं वहुभोगिनं स्वदाररतं धत्तिसौख्य युतं प्रभुं
जनयंति बुधार्कि जीवारव्याः ३३ मूरखरो धूर्त्तो नृपवाकुपर सुवलिसलो भवेच्छिन्नशीलः
बुधभृगुसूर्यतनयैः कलाख्याभिज्ञः स्वदेशरतः ३४ न्यूनकुले पि च जातो भवति नरो
भूपतिर्विपुलकीर्त्तिः गुरुभार्गवदिनकरजैरेकस्थैः शीलसंपन्नः ३५ पापैर्युक्तो चंद्रे मातर २॰

587

भावः प्रकीर्त्तितः प्राज्ञः सूर्येपि तुल्यत्वाद्यैः शुभं वदेत्किमिश्रैर्मिश्रं ३६ आयः शुभासमेता धनमा
मियशो न्वितं नृपतिचेष्टं उत्पादयंति मनुजं मृमंडल मंडितं सुखं ३७ पापास्तुयेपि सहिताः
कुर्वंति नरं सुदुर्बलं लोके दारिद्र्यदुःखनष्टं गार्हित रूपं विनयहीनं ३८ इतिश्रीमत्कल्याण
वर्मविरचितायां सारावल्यां त्रिग्रहयोगाध्यायः॥ ॥ लिपकरतस्करमुखरो रोगी मायाप्रपं
चकुशलश्च बुधरविभौमशशांकैरेकर्क्षगतैः पुमान्भवति १ धनमान्यगुणेनान्वित
तेजस्वी नीतिमान् विगतरोगः कर्मसमर्थो निपुणः शशिकुजगुरुभास्करैः सहितैः
२ आर्यीकृतभागवत्तः सुखभागीतिपुन्यार्थसंग्रहणशीलः विद्यासुतदारयुतः शशि
कुजभास्करैः सहितैः ३ विषमशरीरो हूस्वोध्धनरहितो याचितो महान्मूर्खः गद्यः सर्व
स्वतथा रविशशिकुजसौरिसंयोगे ४ सौवर्णिकः सुताढ्यः शिल्पकरो महाधनो धीरः॥
ज्ञातः स्यान्निरुजतनुः शशिबुधगुरुभास्करैः सहितैः ५ कवलः सुभगो वाग्मी हृस्वोन्न
तमंसुतो मनुजः जातः स्यादेकस्थैः रविशशिबुधभार्गवैः सततं ६ मातृपितृविप्रयुक्तो
५ धनसौख्येविवर्जितो भ्रमणशीलः भिक्षाशनोन्यमत्तकोरवींदुसौम्यार्किभिर्विकलः॥७
सलिलमगाररणानां स्वामी स्यात्सौख्यभक्नृपतिपूज्यः शुक्रार्कगुरुशशांकैरेकर्क्षगतैः
पुमान्निपुणः ८ सामयनेत्रस्त्रीलोगबहुसुतवित्तो वरांगनाशुभगः सूर्येज्यचंद्रशौरैरेक
स्थैर्जायते मनुजः ९ वनिताःसहृष्टाचारः शूरः सत्यंतदुर्बलःशरीरः भीरुः सर्वत्र भवेदर्के

दुहितासितैः सहितैः १० शूरो यशस्वी तत्रकारः चक्रकरो वापि पल्लदारधनः दुखान्नेदनशीलः
सनगतैरर्कजीववुधभौमैः ११ परदाररतश्चौरो विषमाह्नो दुर्जनो विगतसत्त्वः भवति
प्रसवे पुरुषो रविसितवुधमन्दनिजैः सहितैः १२ योधः कृतज्ञस्तोद्योगी नीचाचारः कविप्रधान
श्च मंत्रीच भूपतिर्वा वुधार्ककुजसौरिसंयोगे १३ सुभगः पूज्यो लोके धनवानल्पसंमतो
भवेत्ख्यातः रविभौमजीवशुक्रैरेकस्थैर्नीतिमान्पुरुषः १४ सोन्मादो गुणमान्यः सि
द्धार्थो वंधुमित्रसंपन्नः भानुकुजजीवसौरैः संयुक्तैः स्यात्स्वपाभिमतः १५ विकलो
नीचाचारो विषमाचारो लोकवंधुविद्विष्टः सूर्यकुजशुक्रसौरैः परभवसर्वतो याति
१६ धनवान्सुखप्रधानः सिद्धार्थो वहुमति प्रहृष्टश्च भानुवुधजीवशुक्रैर्भवतिपु
मान्राशिगतैः १७ सीयाचारो मानी कलहरुचिः सहजवान्निरुत्साहः अर्कार्कि
वुधशौरैरेकस्थैर्जायते पुरुषः १८ सुखरः सुभगः प्राज्ञो मृदुः सौख्यः सत्यशौचसंप
न्नः धीरो मित्रसहायो रविसितवुधशौरिसंयोगे १९ लुब्धः कविः प्रधानः कारुकना
योधिपश्चनीचात्मा आदित्यार्किसितेज्यैः राजा जातो भवेद्दृष्टः २० शास्त्रकुशलो नरे
द्रः समहामात्रो थवा महामात्रो थवा महावुद्धिः शशिकुजसोमजजीवैरेकस्थैयः पुमा
न्धातः २१ भवति सकर्माभिरतः शशिकुजसौम्यजज्ञौ वैरेकस्थैयः पुमान्वुधशौ
रिमानसंयुक्तो प्राज्ञो वहुमित्रसखः शशिगुरुवुधभार्गवैः सहितैः २२ कलरुचिर्निद्रा २१

588

लःनीचःस्याद्धृधिकोपतिश्रुभगः बंधुद्विष्टोनस्तु खोशशिकुजबुधभार्गवैः सहितैः २३ शूरोगद्
मात्रपितृकोदुःकूलज्ञोवहुकलत्रमित्रसुतः विकलांगः सुकलत्रः कलसहोतीवमान्
संयुक्तः २४ वाधिरोधनवान्शूरः सोन्मादोवाकूपटुस्थिरः प्रकीर्त्तिः मतिमान्चित्तोभोमे
दुशनैश्चरसौरज्यैः २५ कुलटापतिः प्रगल्भः सर्वान्नोनित्यमेवसोद्वेगः जातःपुरुषोवश्यं
शशिजमकुजभार्गवैभवति २६ विद्वान्विमातृपितृकः सद्रूपोधनसंयुतोभाग्यश्च भ
वतिनरोविगतरिपुवुधशशिगुरुभार्गवैसहितैः २७ कृतधर्मकीर्त्तिरग्र्यस्तेजस्वीवंधुवल्ल
भोमतिमान् नृपसचिवःप्रवरकविः शशिवुधजीवार्किभिः सहितैः २८ मात्रारहितःसु
भगस्त्ववदोषी भूमिलोभूमण्डशीलः वहुभागीसत्यपरः शशिवुधभृगुशौरिभिः सहितैः २९
परदारगमनःशीलोविशालभार्योविपन्नवंधुश्च प्राज्ञोलोकेचद्विष्टःशशीकविवुधेज्य
भृगुशौरेः ३० स्त्रीकलहरुचिधनभाक्पूज्योलोकेचशीलसंपन्नः भवतिप्रमाणितरुज
तनुर्वुधारगुरुभार्गवैःसहितैः ३१ शूरोविद्वान्वाग्मीधनसहितःसत्यसौचसंपन्नःवा
दीहृद्वसहितैर्वुधार्ककुजशौरैः ३२ स्थान्मञ्जःपरिपुष्टःकठिनांगोगृहदुर्मदःख्यातः
रमतेचसारमयेः स्नानक्रीडावुधारयमभार्गवैःसहितैः ३३ तेजस्वीवित्तयुतःस्त्रीलोलः
साहसप्रपश्चपलः भौमगुरुभृगुशौरैरेकस्थैर्जायतेकितवः ३४ मेधावीशास्त्ररतः
कामासक्तोविधेयभृत्यश्च वुधजीवभृगुशौरैःसहिस्थितेस्तीवुसंयोगः ३५ इतिश्रीम

सा० स०
२२

त्कल्याणविरचितायां सारावल्यां चतुर्ग्रहयोगाध्यायः दुःखी वक्रप्रपंचो जायाविरहेण तापित
शरीरः भवति प्रमादी कस्थैः रवींदुकुजजीवचंद्रसुतैः १ परकर्मकरो नित्यं बंधुस्नेहद्रुहि
कृतो विगतलज्जः लोके ज्ञातिच सरसं रविकुजशशिशुक्रकैर्मैत्र २ अल्पायुर्धनभा
ग्दीनो भवति हि सर्वसौख्यहीनः विकलो बोस्तुतभित्रः शनिसूर्यबुधेंदुभूमिसुतैः ३
जात्यंधो वक्रदुःखी मातृपितृभ्यां स दैवसंत्यक्तः भवति नरोऽक्षेयरुचिः कुजेंदुबुधभा
र्गवाकैश्च ४ क्रुद्धः कुशलस्सदर्पः परवित्तहरः परोपतापी च पिशुनः खलश्च पुरुषः
शनिशशिकुजजीवदिवसैशोः ५ मान्नार्थविभवहीनो मलिनाचारः परांगनाभिरतः
पंचभिरेकस्थैः स्यादिनेशशशिशुक्रनिर्भौमैः ६ लिखज्ञो वक्रविभोवो नृपसचिवोदंड
नायको वा स्यात् स्याल्लः सुलकीर्तियुतो बुधेंदुरविजीवशुक्रैश्च ७ भीरुप्रियसंत्यक्तः सो
न्मादो वचनमुनिपासपक्षउग्रः परान्नभोजी बुधेंदुगुरुसूर्यरविपुत्रैः ८ दीर्घो रोमसगा
त्रो मंदोत्साहसुखार्थभ्रमहीनः स्यात्पंचभिरेकस्थैः रविचंद्रबुधार्किभृगुपुत्रैः ९ वाड
मींद्रजालनिरतश्चलचित्रस्त्रीवल्लभो मतिमान् वक्रुभ्रातृ विगतभयो रवींदुगुरुभौ
मभार्गवसुतैः १० वामीनुरगनगरस्थित से ने पातिर्दिगतिशोकः राज्ञा प्राप्नोति शुभगो बुधर
विजीवभृगुकैः स्यात् ११ निःस्वो ह्रुगो रोगी भिक्षां भुंक्ते गृहं गृहं गत्वा जीर्णमलीनसवास
रविकुजबुधजीवरविपुत्रैः १२ आधिविरहितसंगुप्तः स्यात् भुवो ति दुःखसंतप्तः भुमति २२

590

591

क्षतिधितः पुरुषः कुजार्किरविभृगुशशितनयैः १३ विलसन्नृधातुपारदाररसायनेष्वति
बहुः पुमान्भवति एभिः प्रसिद्धकर्मा क्षितिसुतरविजीवसितशौरैः १४ बहुशास्त्रज्ञान
पटुमित्रहितः समतोगुरुत्वं धर्मपरः कारुणिकः सूर्यासितभृगुबुधजीवैः १५ सा
धुः किल्बिषहीनो विद्याधनसौख्यसंपन्नः बंधुहितो बहुमित्रो बुधेंदुवर्गकुजार्कबु
धजीवहिमकरणैः १७ वधबंधनरोगार्तो विद्वान्लोकेषु पूजितो भवति निःस्वो विक
लशरीरः कुजशशिबुधभृगुकर्मंदैः स्यात् १८ बहुशत्रुमित्रपक्षः परार्थहंता भवेद्विग
तशीलः एकस्थैरभिमानी बुधेंदुकुजभृगुरविपुत्रैः १९ प्रेष्यो मूर्खः क्लीबो मलिनो
चौरोतिदुर्भगो विकलः भवतिनरो धनरहितो शशिकुजगुरुभृगुरविपुत्रैः २० नृप
मंत्री नृपतिसमो गणनाथः सर्वलोकस्य एकर्क्षे भवति नरो चंद्रेंदुजजीवशनिभृगुकैः
सततमस्वः सोन्मादो राज्ञां मंत्रीति वल्लभो विगतशोकः निद्रातुरोदरिद्रः कुजबुधगुरु
भृगुरविपुत्रैः २२ इतिश्रीमत्कल्याणवर्मविरचितायां सारावल्यां पंचग्रहयोगाध्यायः
विद्याधनधर्मरतः क्षामो बहुभाषको विरुद्धमतिः एकभवनोपयातैः बुधेंदुरव्यारगुरु
भृगुकैः २३ दातापरकर्मरतः चलस्वभावो विशुद्धसत्वश्च रमते विजने देशे रवींदुवक्र
२२ गुरुरविजैः २ चोरः परदाररतः कुष्ठी स्वजनैर्निराकृतो मूर्खः स्यान्नभुक्षो विसरो बुधे
दुरवारशनिभृगुकैः ३ सूर्यपतानामहितो रणोत्कटो लीबुरोषयोगात्केदो लब्धः पिशुनः

पयो ति प्रभुभोगा रविशशिभौमेज्यसितशौरे ४ मंत्रीन्टपस्य प्रभुभागः तां ति पुतो भवति शोकसंतप्तः
श्रुकलत्रो धनरहितो रवींदुबुधजीवसितशौरेः ५ तीव्रक्षुभ्रमतिः सदा पुत्रैर्दारैर्धनरहितश्च व
नपर्वतेोपि सेवी बुधार रविजीव शनिशुक्रैः ६ नित्यं शुचिः प्रतापी वहुयुवतिरतो नृपप्रियो
मंत्री धनसुतसौख्ये युक्तः कुजार्किसितचंद्रबुधजीवैः ७ प्रायो दरिद्र दुःखितमूर्खः प
टुपंच संयुतैर्विगहैः अन्योन्यदर्शनादि विफलमेतत्स्कंदनप्राह ८ इति श्रीसारावल्यां
षड्ग्रहयोगाध्यायः ॥ ॥ योग्यानि कलाश्चतुरादिसंख्यैर्योसाग्रहैर्केवपितापसानां।
जन्माह तेषामपरैर्मुनींद्रैः सा चोदितां स्तान् कथयामि चित्र १ सूर्येंदुशुक्रेज्यमही
सुतेषु सूर्येंदुशुमात्मजभूमिजेषु एकस्थितेषु प्रभवे तपस्वी भान्वास्फुजिज्जसितेषु
चैवं २ केजेंदु सूर्येंदुपुरोहितेष्वलीढ़ांगसंचंद्रार्किशशांकजेषु सूर्येंदुभूपुत्रशने
श्वरैः स्यादेकदेहे गैः प्रकुशितोमनुष्यः ३ आदित्यशुक्रार्किशशांकपुत्रा भौमार्कसो
मात्मशौरयश्च एकक्षेत्रसंस्था तपसि स्थितानां कुर्वंति जन्मप्रसभं ग्रहेंद्राः ४ सितार्क
भौमार्कसुता महाबलास्सुरेज्य भूमात्मजसूर्यशौरयः कुजेंदुवागीशशनैश्चरापि मे
समं गमेताः वे जनयंति तापसं ५ कुजार्कसोमात्मजदेववंदनैः कुजार्कचंद्रात्मजसौरि
भार्गवैः रवींदुभौमासितदानवप्रियैर्भवंति हृष्टाः कुलसंभवाः नराः ६ सितारसूर्यात्म
ज जीवभास्करैः कुजेंदुदेवेज्यबुधार्कनंदनैः सितेंदुपुत्रार्किशशांकभूसुतैर्भवेत्त

स्वीवनवपर्वतालयः ७ चंद्रेंदुपुत्रा रसेज्य भास्करैः शशांकसूर्यैंदुजशुक्रभूमिजेः स्थि
तैरसौमिः सहितैर्नसंभवा भवंति विद्याधनतथाइष्टवृता ८ रवींदुभौमेंदुजजीवभार्ग
वैः शकांशांक भौमार्कि बुधेज्य भास्करैः कुजेंदुशुक्रार्कि सितेंदु संभवैर्भवेद मीभिः
सहितैर्नरोवृती ९ सितेंदुजीवार्कजसूर्यलोहितैः सितार्कि भौमार्क शशांकसौमजैः
एकत्रजातैर्गगने चरैः सदा भवंतियाता मुनयोस्यशाखिनः १० कुजज्ञवागीशसितार्कि भास्क
रैः सितार्कजींविंदुज चंद्र भूमिजेः बलप्रधानैः सहितैर्विहंगमैर्वजन्यजातः प्रस्वल्प
सौ ११ रवींदुवागीश शनैश्चरैश्च शनैश्चरैर्हर्क सितैरवंश्यं रवींदुपुत्रक्षितिजेंदुपूज्यैः
स्तपस्विनः स्युः फलकंदभुक्ता १२ वक्रार्कसोमात्मजदानवेज्य भौमेंदुवागीशशशा
ंकपुत्राः एकर्क्षगा जन्मनि सत्यजंतो भवेद्व्रती वल्कलचीरधारी १३ शशींदुपुत्राक्षिति
जार्कपुत्रा बुधस्तमापुत्रसुरेज्यशौराः एकर्क्षगा यस्य नरस्य सूतौ कुर्वंतितं जातं प्रसते
वकांतं १४ चंद्रार्कि भार्गवशशांकसुताबलिष्टा जन्मप्रदाः लाफलशाककृताशनानां।
मदेंदुवाक्पतिसिता नियतं यतीनां जन्मप्रदा सकललोकनमस्कृतानां १५ रविकुजश
शिकुजगुरुशशिशुक्रैः श्चंद्रभौमज्ञसूर्यैः सितगुरुरविमंदैः शुक्रजीवेंदुवक्रैः कुजबुध
सितचंद्रैरेभिरेकर्क्षजाते भवति गिरिवनौकास्तापसः सर्ववंद्यः १६ सितशशिशशिकुजगुरु
मंदैः श्चंद्रे कुजसौमरेवगुरुशुक्रैः रविकुजशनिबुधजीवैर्भवतिप्रमान् दुःखितोदी

नः १७ कुजार्किदेवेज्यसितेंदुपुत्रैः शनीक्ष्यमाणात्मजचंद्रभौमैः समंगतैः स्युर्वलिभिर्वन
स्थजटाचरावल्कलधारणश्च १८ भान्विंदुजेंदुकुजजीवसितार्किपूज्यैः सूर्येंदुभौमगुरु
शुक्रशनैश्चरश्च प्राप्नोत्यवश्यमिह तापसरूपमेभिरेकर्क्षगैर्गगनवासिचराहवश्च १९
प्रव्रज्येशादिनकरगते भस्मिमंतोतिमात्रं प्रव्रज्यान्तां सुबलसहिते वीर्यमाद्यग्रहेंद्रैः
संपूर्णायां वनमुपगति प्रच्युते नैव दृष्ट्वा वीर्योपेतैर्भवति बहुभिः सहलश्वानुपूर्व्या
२० प्रव्रज्यायास्तामोरविमखिलतनुर्निरीक्षितो चान्यैः याचितदीक्षो भवति हि येव
नाधिपते मतं चैव २१ शशीदृक्काणे रविजस्य कुजार्किदृष्टः प्रकरोति तापसं कुजां
शके वारविजेन दृष्टो नवांशतुल्यं कथयंति तां पुनः २२ जन्माधिपः सूर्यसुतोन दृ
ष्टः प्रकृष्टस्तुनो आत्माग्रहो दीक्षाकुरुते त्ववश्यं पूर्वोक्तमत्रापि विचारणीयं २३ जन्म
पतिर्विकलांगः पश्यति सौरीचतु स्वयं प्रबलं यस्य सभाग्यविहीनः प्रव्रज्यां प्राप्नुयात्स
ष्टः २४ गुरुहिम — रश्मिसमेकरवोदयस्थो गगनतलगतो वावारिजन्मालयमूर्तिः स्
विकलबलाभाजा स्वयं प्रबोधेण दृष्टा जनयति बलजातं तापसं दुःखभाजं २५ कुम
दृगहनबंधुः सौम्यभागेबलिष्टं विपति गमनशीलं सोऽग्रयोगात्स्वतमेव यदि दिनकरप
त्रः पश्यति प्राप्तवीर्यो भवति भुवननाथो दीक्षितः स्यात्तथैव २६ अतिशयबलयुक्तः
शीलरश्मिः प्रकृपहो विपति च बलविलं पूर्णतेन लग्ननाथं यदि भवति यस्यो दुःखितः शा

कनप्रोधनजनपरहीनः कच्छुलश्चान्त्यपानः २७ शौरः शुभभागस्थः पक्षपति चंद्रगृहांत
गेवान्यान् तुंगांशेन प्राप्तो जनयति दीक्षान्वितं पुरुषं २८ एकर्क्षगतैः सर्वैर्जन्माधिपतिनि
रीक्षितो यस्य दीक्षा तस्यावश्यं भवतीति पुरातनैः कथितं २९ मुनीनां परचारका गिरि
नदीतीराश्रमे तापसाः सूर्याराधनतत्परा गणपते भक्ता उमायाश्च च गायत्रीयपतांव
नेनियमिनां गंगाभिषेकार्थिनां कौमारव्रतसेविनामधिपतिस्तेषां च वै भास्करः ३०
रुद्रस्यावच भस्मधूलिधवला शौचव्रतेये स्थिता वाह्याः पपरतावनेनियमिनां भक्ता
क्तिः संगिनः सिद्धांते खलु सोमनाथनिरताः कापालिका नवरायेषां नावकनं
गताः शशिधरः शाषां वपुषेन द्युतिः ३१ दुपासको वृधिसमाश्रयंगता विप्रोवा विनापांडुरा
भिक्षवश्चये येवास सारक्षपरा जितेंद्रिया प्रभु सदैवी क्षितिजः प्रकीर्तितः ३२ आजीवि
नां कुहकिनां समयाधिकारे ये दीक्षितास्तनुभृतः खलु गारुडे च तंत्रे मयूरपिशिता
शनयोश्च प्रयुक्तास्तेषां शशांकतनयोधिपतिर्निरुक्ताः एकंतीयतिवावहेतिमुनयो
दंडान्व यायां वरावानप्रस्थमुपागताः फलपयोभक्ताश्च सद्भिक्षवः गार्हस्थ्यक्रतुदीक्षि
तानियमिनः सद्ब्रह्मचर्यं च ताते षांदंडपतिः सुरेंद्रसचिवस्तीर्थेषु यस्नातकाः ३४
पाशुपतपक्षदीक्षाव्रतेष्वपेनित्यमेव हससक्ताः वैष्णव चरणकारणानपि तेषां नेता
प्रभुः कीर्तितः भक्ताः ३५ पाखंडव्रतानिरता दिगंबराश्च तभिक्षवो ये च तेषामधिपति

सा॰ व॰
२५

रर्कि: आवकवारुलं विनष्टदुग्धापत्तः ३६ पूर्वकथितमुनियोगे राजयोगो यदि स्यादशुभप-
लविपाकं सर्वमुन्मूल्य पश्चात् जनयति पृथिवीशं दोषहीनं साधुशीलं प्रणतनृपशिरोभिः
घृष्टपादाब्जयुग्मं ३७ इति सारावल्यां प्रव्रज्यायोगोध्यायः॥ यवनाद्यैर्विस्तरतः कथिता यो-
गास्तु नाभसा नाम्ना अष्टादश सगुणिता लेखांश्चात्रिंशादिह वक्ष्ये १ नौकूटछत्रका-
र्मुकशृंगाटकवज्रदामिनी पाशाः वाणेशरोत्कू मुशलावापीहलयासमुद्रचक्राणि २

ग

मालसर्पौ द्वे दः केदारकैदाविहंगयूपाख्ययुग पाकट शूलदंडा रज्जुः शक्तिर्यवो नलो गोलः
३ सचराचरस्य जगतो योगेरभिर्जकीर्तिते पूर्वैः आश्रयजातास्तु प्रादुर्भाणि छामुशाल
रज्जुनलयोगाः ४ गो— लयुगशूलकेदारदामपाशाख्यदानवीणाः सप्तैते संख्याख्याः
पूर्वाचार्यैः समुद्दिष्टाः ५ द्वेच दलयोगसंज्ञे भुजंगमाले प्रचक्षते लोके आकृतियाता विंशति
रपैः कथिता ग्रहसा विज्ञेयाः ६ आश्रययोगे जातो भूमिपति सौख्यलाभगुणयुक्तः अन्येन
मिश्रिता स्तेषि गतफला स्तन्तदा योगाः ७ नंदंति स्वे भाग्ये नरपतयोलब्धधनात्रपप्या-
ख्याताः प्रायेण सौख्ययुक्ताः चाकृतियोगेषु ये जाताः ८ परभाग्यवन्त सौख्याः परभाग्ये
देवजीविनं लेखा संख्यासंज्ञे जाता ये पुरुषाः सर्वतो विकलाः ९ कश्चित्स्वभाग्ये कश्चि-
द्देवसेवककश्चित्सततं भूपतितः फलंच कश्चित्सततं दुःखमतीव ककथं समाजयोगप्रभवोऽतिमे
त १० होरादिकं स्वकेभ्यः सन्नतेरनेतैः क्रमेण योगास्तु नौकूटछत्रकार्मुकसमुद्दिष्टाः ११ २५

पूजितोधनसमृद्धः सुनफायां रविपुत्रे कृपालुर्गुह्यो भवेत्कलिनः १४ इतिश्रीसारावल्यां सुन
फाप्रकरणं ध्यायरेकादशः ॥११॥ चौरः स्वामी हृष्टः स्ववशे मानी रणोत्कटः सेव्यः क्रोधी श्लाघ्यः
सुतनुः कुजेनफायां गल्भश्च ॥ १ गंधर्वास्त्यः पटुकविः प्रवक्तानृपप्राप्तसत्कारः रुचिरश्च भोगो
ऽनफायां प्रसितद्वकर्मा बुधेन भवेत् २ गंभीर्यसत्त्वमेधास्थानयुतो बुद्धिनृपप्राप्तयशाः॥
अनफायां त्रिदशगुरौ संजातः सत्कविर्भवति ३ युवतीनामतिसुभगः प्रणयी क्षितिपश्चयोगा
पतिः कांतः कनकसमृद्धश्च पुमाननफायां भार्गवे भवति ४ विस्तीर्णभुजः सुवेश्मः सहीत
वाक्यश्चतुष्पदसमृद्धः दुर्धारिताजनभर्ता गुणसहितः पुत्रवान् रविजे ५ इतिश्रीसारा
वल्यां अनफाप्रकरणं द्वादशः १२ आन्दतिकोवह्वविस्तोनिपुणोनितदो गुणाधिकोलब्धः।
उद्धासतीप्रसक्तः कुलागणीशशिनि भौमबुधमध्ये १ ख्यातः कर्मसु कितवो वहुधन
वैरस्त्वमर्षितोधनः आरक्केकारगुर्वोः संग्रहशीलोशशिनि मध्ये २ उत्तमरोमालि रमोविवा
दशीलोसु विद्वेषचोरः व्यायामी रणशूरः सितरयोर्मध्यगे चंद्रे ३ कुत्सितयोषिद्रमणो
वहुसंचयकारकोव्यसननम्रः क्रोधीपिशुनोरिपुमान् समारयोः स्याद्दुरुधुरायां ४ क
र्मपरः शास्त्रज्ञोवाचाटः सत्कविर्भवेन्नृपतिः त्यागयुतोविख्यातोगुरुबुधमध्यस्थि
ते चंद्रे ५ प्रियवाक्सुभगः कांतः प्रकृष्टगेयादिसत्कृति नृपतिः सेव्यः शूरोमंत्रीव
धसितयोर्दुरुधुरायोगे ६ देशांतरगगतिविभवपरोनाति विद्यया सहितः चंद्रेन्संबा पू १७

598

विवर्जिताः शशांकस्य केमद्रुमेति कथ्यः शशिनि समस्त ग्रहै दृष्टे २ सुनफानफासुरूपादि
योगास्त्रिसंगुणाषष्ठिः संख्या दौर्दुधरा एवं प्रोक्ता रवि धीसमाख्याता ३ श्रीमान्स्ववाक्यविभवोबहु
धर्मशीलः शास्त्रार्थवित्सुयशाः स्वगुणाभिरामः कान्तः सुखी क्षितिपतिः सचिवोथवास्या
त् सूतः पुमान्विपुलधीः सुनफाविधाने ४ वाग्मी प्रभुर्धनपतिर्निरुजः सुशीलो भोक्तान्न
पान कुसुमांबर कामिनीनां स्यात्ः समीहित गुणोनितमः सचिन्तो योगे निशाकर कृतेऽनफ
गे सवेषः ५ वाग्बुद्धिविक्रम गुणैः प्रथितः पृथिव्यां स्यातंत्र सौख्य धनवाहन भोगभागी दाताकु
टुंब जनपोषणलब्धखेदः सद्धन्वा दुरुधरा प्रभव धुरिस्थः ६ कान्तार्थ बंधुगृहवस्त्रसुह
द्विहीनो दारिद्र्य दुःख गद दैन्यमलैरुपेतः प्रेष्यः खलः सकललोक विरुद्ध वृद्धिः केमद्रुमभ
वति पार्थिव वंशजोपि ७ केन्द्रादि स्थे ग्रहैर्योगाः कीर्तितायेनफादयः तेषु धानं समाहु
क्षा चंद्ररूपादि चिंतयेत् ८ भौमादीनां कुलं देशं जातस्य फलं बंधुः विज्ञाय प्रवदेत्सम्य
क् सुनफादिकृते फलं ९ विक्रमचित्तः प्रायो निष्ठुरवचनश्च भूपतिश्चंद्रः हिंस्रोऽडिंबवि
रोधी सुनफायां भौमसंयोगे १० श्रुतिशास्त्र गेय कुशलो धर्मरतः काव्यकृन्मनस्वी च स
र्वहितो रुचिरतनुः सुनफायां सौम्यजो भवति ११ नाना विद्याचार्यः ख्यातं नृपप्रियं वापि॥
सत्कुटुंब धनसमृद्धः सुनफायां सुरगुरुकृते १२ स्त्रीदेव वित्तगृह पश्वान् तुष्यदाहरः स
विक्रमो भवति नृपसत्कृतः सर्वथा दक्षः शुक्रे सुनफायां १३ निपुणमति ग्रामपुरे नित्यं सं